

Anvisningar om utfärdande av läkarintyg

INTYG OCH UTLÅTANDEN SKRIVNA AV LÄKARE

GODKÄNT PÅ STYRELSENS MÖTE 9.12.2010

Intyg och utlåtanden skrivna av läkare

Allteftersom samhället utvecklas behövs läkarintyg allt oftare i en mångfald av olika sammanhang. Läkaren har i lagstiftningen getts en särskild position som utfärdare av intyg. Detta bygger på det allmänna förtroendet för läkaren som en opartisk expert. Ett formbundet läkarutlåtande som intygats på heder och samvete kan ersätta vittnesmål under ed vid en domstol eller i myndighetsförfarande.

Läkarens ståndpunkt behövs oftast vid konstaterande av sjukdom, lyte eller skada och vid ansökan av därmed sammanhängande dispenser eller förmåner. Läkarens skyldighet att utfärda intyg kan inte gälla vad som helst, och en läkare ska därför inte intyga sådant som ligger utanför läkaryrkets kompetensområde. Läkaren ska inte heller i sitt utlåtande dra slutsatser som han saknar faktiska förutsättningar att dra.

Beroende på situationen ger läkaren sin syn i form av ett intyg eller ett utlåtande. I praktiken sammanblandas dessa två termer ofta, trots att de har en klar innehållslig skillnad. Med läkarintyg avses en skriftlig utredning där läkaren snarast bara konstaterar fakta som belagts med undersökningar utan att dra några slutsatser av dem. Ett läkarutlåtande innehåller förutom belagda fakta en medicinskt motiverad sakkunnigbedömning av patientens situation och funktionsförmåga. Principerna för hur dessa skriftliga handlingar ska uppgöras är emellertid så likartade att dessa anvisningar för klarhetens skull använder den allmänna benämningen läkarintyg för alla handlingar där en läkare intygar ett sakförhållande.

Ett läkarintyg ska vara ett opartiskt expertintyg oavsett på vems begäran eller uppdrag det utfärdas. Om intyget begärs av någon annan än patienten själv bör uppgifter utlämnas endast med patientens uttryckliga samtycke eller med stöd av lag. Ett läkarintyg är ofta nära förknippat med vården och behandlingen av patienten, men utgör på grund av sin karaktär inte en del av den. I vården och behandlingen av patienterna är läkaren skyldig att verka för patientens bästa. Vid utfärdande av läkarintyg kan läkaren för att hålla sig till sanningen däremot ofta bli tvungen framföra också sådant som inte svarar mot patientens intresse eller önskemål. Utfärdaren av intyget svarar alltid för att uppgifterna är korrekta och ändamålsenliga och för att slutsatserna är dragna på hållbara grunder. I synnerhet då

intyget är utskrivet på diktamen bör läkaren före underskrivandet noggrant läsa igenom texten och korrigera eventuella missförstånd och skrivfel.

Dessa anvisningar gäller allmänna principer för läkarintyg. De tar upp vissa typer av intyg som exempel, men ger inte detaljerade anvisningar om hur olika slags intyg ska fyllas i eller formuleras. Detaljerade anvisningar hittas på Terveystietti (www.terveysportti.fi).

Läkarintygets allmänna grunder

Ett läkarintyg ska vara baserat på uppgifter vilkas tillförlitlighet läkaren själv är övertygad om. Intyget får med andra ord inte stödja sig enbart på vad den som begärt det berättat, utan huvudsakligen på uppgifter som läkaren själv skaffat, såsom:

- egna observationer som är baserade på klinisk undersökning eller på laboratorie- eller röntgenfynd,
- egna tidigare anteckningar,
- dokument och andra uppgifter från sjukhus, institutioner, andra läkare eller annan hälsovårdspersonal.

Varken ett telefonsamtal eller datakommunikation av något slag motsvarar en personligen gjord undersökning, och de är därför inte ensamma en godtagbar grundval för ett läkarintyg. Inte heller berättelser av anhöriga eller utomstående är en tillräcklig grundval, men däremot kan de utgöra viktig bakgrundsinformation.

I intyget ska inkluderas allt som är viktigt med tanke på konklusionerna. Ingenting som kan påverka de lösningar som man utifrån läkarintyget går in för får medvetet utelämnas från intyget.

Intyg i samband med sjukdom, lyte eller skada

Kortfattade intyg

I kortfattade intyg (t.ex. läkarintyg A) om arbetsförmåga eller annat förhinder på grund av sjukdom, lyte eller skada av kortvarig natur räcker det med en diagnos, diagnoskod, patientens yrke och eventuellt några klargörande ord.

Endast diagnos och diagnoskod är tillräckligt särskilt i sådana fall där intyget gäller sjukhusvårdens längd eller där läkaren på basis av en exakt definierad sjukdom (t.ex. hjärtinfarkt, akut tonsillit, lårbenshalsfraktur) föreslår en normallång tid för arbetsförmåga. Då

tiden för arbetsförmåga är längre än normalt ska läkaren motivera detta och gärna göra en bedömning av behovet av fortsatta åtgärder.

Då läkaren intygar arbetsförmåga bör han på anmodan kunna ange vilka faktorer som försvårar eller omöjliggör patientens arbete i allmänhet och i sitt eget yrke i synnerhet eller på vilket sätt arbete kan åsamka patienten hälsoskada.

Omfattande intyg

I omfattande intyg (t.ex. läkarutlåtande B) om långvarig arbetsförmåga, invaliditet, rätt till olika förmåner osv. ska anamnesen, den noggranna lägesbeskrivning som gjorts som grundval för bedömningen av patientens funktionsförmåga samt övriga objektiva observationer presenteras så fullständigt att en annan läkare med ledning av dem kan avgöra om han kan omfatta intygets konklusioner. Intyget är till större nytta om det beskriver prognosen och behandlingsplanen och anger vem som ansvarar för att följa terapivaret. Om den medicinska behandlingen som valts klart avviker från gällande evidensbaserade vårdrekommendationer är det viktigt att ange orsaken till denna avvikelse.

Bedömningen av bestående arbetsförmåga eller skada ska göras först sedan man uppnått maximalt resultat med behandling och medicinsk rehabilitering, varvid det också är möjligt att bedöma den återstående funktionsförmågan. Behovet av yrkesinriktad rehabilitering ska bedömas så tidigt som möjligt parallellt med bedömningen av behandlingsåtgärder och medicinsk rehabilitering.

Vid bestämningen av arbetsförmåga enligt folkpensionslagen och arbetspensionslagarna är begreppen "invaliditet" och "invaliditetsklass" irrelevanta. Av betydelse är däremot vad som återstår av patientens funktions- och förvärvsförmåga. Inte ens en hög invaliditetsklass behöver i sig innebära att arbetsförmågan är väsentligt nedsatt. Avgörande är om sjukdomen, lytet eller skadan innebär en funktionell olägenhet i arbetet. Det centrala i intyget är således de uppgifter av vilka man kan sluta sig till om pensionssökanden på grund av funktionellt nedsatt prestationsförmåga kan klara av sådana arbetsuppgifter som man skäligen kan förvänta sig av honom eller henne med hänsyn till utbildning, tidigare verksamhet, ålder och bosättningsort samt därmed jämförbara övriga omständigheter. Det viktiga i intyg för invalidpension är därför att läkaren ger en klar beskrivning av den funktionella insufficiensen kompletterad med väsentliga laboratorie- och röntgenfynd.

Invaliditetsklassen är av betydelse i samband med bl.a. olycksfalls- och arbetsskadeförsäkringar, trafikförsäkringar, patientförsäkringar, privata olycksfallsförsäkringar, skatteavdrag samt återbäring av bilskatt (se SHM:s förordning 1649/2009 om invaliditetsklassificering). Då är det inte fråga om yrkesmässig arbetsförmåga utan om allmän olägenhet,

varvid bara arten och graden av skada, lyte eller sjukdom bildar grundvalen för bedömningen. Normalt bör läkaren inte inkludera en bedömning av invaliditetsklass i intyget om inte detta särskilt har begärts. Den myndighet eller inrättning som beviljar den ifrågavarande ersättningen eller förmånen kan beakta ålder, yrke och andra individuella omständigheter ifall det ersättningssystem som ärendet gäller förutsätter det. Invaliditetsklassen grundar sig inte på intryck, utan på fakta som framkommit genom anamnes och grundlig klinisk undersökning. För bestämmande av invaliditetsgrad ska dessa fakta jämföras med gällande bestämmelser till den del de gäller den förmån det är fråga om. I intyget ska observationerna om patientens funktionsduglighet presenteras så fullständigt att också en annan läkare kan bedöma invaliditetsgraden på basis av intyget. Om så inte sker kan intyget strida mot patientens intresse eller vara odugligt.

Begreppet orsakssamband i läkarutlåtanden

Den medicinska bedömningen av orsakssambandet ska försöka besvara frågan om en viss skada eller sjukdom på basis av medicinsk kunskap och erfarenhet helt eller delvis ska ses en följd av en viss händelse. Bedömningen bygger dels på allmän medicinsk kunskap om orsakssamband för sjukdomen eller skadan i fråga, dels på observationer av och undersökningsresultat om patienten. I sitt utlåtande om orsakssamband kan en läkare sällan uttala någonting absolut säkert. I allmänhet utgår läkaren därför från sannolikheter, varvid det blir fråga om att i intyget ange en sannolikhetsnivå för orsakssambandet. En rätts- eller förvaltningsmyndighet som använder läkarintyget som en av grunderna för sitt beslut bör kunna pröva hur vägande den på sannolikhet baserade slutledningen är som bevis. Därför är det praktiskt att ange orsakssambandets säkerhet som fem (5) olika nivåer.

”Mycket sannolikt” står för den största möjliga medicinska säkerheten om ett orsakssamband. Då finns det inga andra eventuella orsaker, eller också är de ytterst osannolika.

”Sannolikt” innebär att det finns många möjliga orsaker till händelsen, men att en samlad bedömning visar att den ifrågavarande orsaken är den mest sannolika.

”Möjligt” innebär att det finns många möjliga orsaker till händelsen och att den ifrågavarande orsaken inte är sannolikare än de andra.

”Osannolikt” innebär att det finns andra, sannolikare orsaker till händelsen.

”Mycket osannolikt” innebär att ett orsakssamband med största möjliga säkerhet inte föreligger.

Intyg om hälsa, lämplighet och prestationsförmåga

I intyg om hälsa, lämplighet och prestationsförmåga räknar läkaren i allmänhet upp sådana omständigheter som han fäst uppmärksamhet vid. Detta görs på en särskild blankett eller på något annat sätt. Intygen behandlar i korthet ett visst organ, en viss funktion eller en viss sjukdom, alternativt det allmänna hälsotillståndet i stort.

Läkaren kan endast göra en bedömning eller en observation om huruvida patienten har symptom eller sjukdomar som kan vara till skada i ett visst arbete eller utgöra ett hot mot patientens eller andras hälsa eller säkerhet. Läkaren har begränsade möjligheter att bedöma personens faktiska lämplighet och möjligheter att klara sina uppgifter. Arbetsgivaren eller den som beslutar om anställning bör framställa sina krav tydligt, och läkaren bör bedöma sökandens förutsättningar att uppfylla dessa krav endast i den mån läkaren kan intyga detta objektivt på basis av sina undersökningar och observationer.

Vid utlåtanden som gäller begränsning av individens rättigheter, t.ex. då en intressebevakare ska utses, ska konklusionerna baseras på ingående kännedom om patientens livssituation samt på personliga undersökningsrön, på resultaten från testningen av patientens prestationsförmåga samt vid behov på en lägesbedömning som begärts av en annan expert.

Intyg om arbetsförmåga

Ett läkarutlåtande för bedömning av arbetsförmågan är ofta det mest omfattande och krävande av alla läkarutlåtanden. Vid utlåtanden i samband med ansökan om en lagstadgad förmån bör läkaren noggrant sätta sig in i lagstiftningen på området och de villkor som där anges. Detta är viktigt för att läkaren ska kunna bedöma vilka punkter i utlåtandet som särskilt bör lyftas fram så att den som fattar beslut om förmånen kan stödja sig på utlåtandet. Läkaren bör stödja fakta med sådana omständigheter som också den som fattar beslutet kan bedöma som verkliga. Slutsatserna bör bygga på den anamnes och de undersökningsresultat som anges i utlåtandet samt på undersökningsrön, och dessa får inte vara sinsemellan motstridiga.

Då ärendet gäller sjukfrånvaro bör konklusionerna alltid bygga på en bedömning av arbetsförmågan. Då är enbart en yrkesbeteckning inte tillräckligt informativ; det behövs noggrannare uppgifter om sökandens arbete och de krav det ställer. Ifall läkaren inte har denna information bör han i sitt utlåtande fokusera på att generellt bedöma sökandens återstående funktionsförmåga och de sysslor han med hänsyn till den är kapabel att utföra som förvärvsarbete. De bedömningar som läkaren gör i utlåtandet ger inte i sig sökanden

rätt till lön för sjukdomstid, sjukpenning, rehabilitering eller invalidpension, utan de bildar en av grunderna för beslutet.

Retroaktivt intyg

En läkare bör inte utfärda något som helst retroaktivt intyg om han inte själv har de behövliga uppgifterna om patienten och inte heller kan få dem från någon annan tillförlitlig källa.

Ifall läkaren i samband med att patienten begär intyget kan observera symptom på en sådan skada eller sjukdom som eventuellt har orsakat arbetsoförmåga redan tidigare, kan han anteckna detta tillsammans med grunderna för sin tolkning under punkten tilläggsuppgifter utan dess mer bevisföring.

Läkarintygets form

a) Intygets disposition

Om det finns ett färdigt formulär för intyget bör det användas i första hand. I annat fall skrivs intyget enligt följande disposition:

- Läkarintygets namn och ändmål
- Inledning
- Anamnes
- Undersökningsrön
- Konklusioner
- Bestyrkande, datum och underskrift eller elektronisk signatur

Om intyget har begärts av någon annan än patienten bör detta nämnas genast i början av inledningen. Av intyget ska klart framgå till vilken del uppgifterna bygger på patientens berättelse och till vilken del på utfärdarens egna observationer.

b) Texten i intyget bör genomgående vara så tydlig att varje tecken kan läsas utan svårighet. I praktiken uppnås detta bäst med ett ordbehandlingsprogram. Terminologin i intyget bör följa officiell praxis. Exempelvis lokala förkortningar och förkortningar inom specialiteter bör undvikas.

c) Intyget ska innehålla patientens personuppgifter såsom namn och födelsetid och om möjligt personnummer samt en tillräckligt specificerad yrkesbeteckning. Om läkaren inte sedan förr känner den som ansöker om intyget bör han försöka försäkra sig om dennes

identitet. Ifall det inte är möjligt bör det framgå av intyget att identiteten inte har kunnat bestyrkas.

d) Läkaren bör alltid förtydliga sin underskrift med en stämpel eller med ett handskrivet förtydligande samt uppge sin identifikationskod och sin eventuella specialitet.

e) Om läkaren inte själv har konstaterat arbetsförmågan bör han i intyg som gäller arbetsförmågens längd tydligt uppge på vilka omständigheter (dokument, sökandens redogörelse, anhörigas redogörelse, andra personers redogörelse m.m.) bedömningen är baserad.

f) Intyget ska vara sakligt och inte uppge omständigheter som är irrelevanta för beslutet.

g) Om intyget är så bristfälligt att det inte kan utnyttjas för sitt ändamål eller om intyget på något annat sätt är oklart, bör läkaren lämna ytterligare upplysningar med beaktande av tystnadsplikten eller utfärda ett nytt intyg utan att debitera extra arvode. Intygets mottagare eller handläggare bör dock vara flexibla ifall felen är oväsentliga.

Sändande av intyg

Då läkaren ska sända ett intyg direkt till en försäkringsinrättning, myndighet, arbetsgivare el. dyl. bör det ske utan dröjsmål. Ifall inte intygets art och vägande skäl annat kräver ska intyget sändas inom 2–3 veckor efter att läkaren mottagit de uppgifter och undersökningsresultat som behövs för intyget.

Läkares jäv vid utfärdande av intyg

Några allmänna bestämmelser om när en läkare är jävig att utfärda intyg finns inte. Vissa författningar, t.ex. mentalvårdslagen och steriliseringsförordningen, förutsätter dock uttryckligen att den som utfärdar ett intyg inte får vara jävig i ärendet. Förvaltningslagen och dess jävsbestämmelser tillämpas på läkare endast då de arbetar i förvaltningssysslor.

I praktiken bör en läkare som utfärdar ett intyg försöka följa förvaltningslagens principer i synnerhet då intyget gäller betydande förmåner. Jävsgrunder är då i första hand nära släktskap samt situationer där läkarens opartiskhet kan riskeras på något annat sätt.

I frågor där det finns klar evidens, i brådskande fall samt då en ojävig läkare av någon annan anledning inte finns till hands är det den myndighet som behandlar intyget som avgör om intyget kan godkännas eller inte.

Om en läkare anser sig vara jävig ska han hänvisa patienten till en annan, ojävig läkare.

Vägran att utfärda intyg

I lagstiftningen finns inga tydliga bestämmelser om skyldigheten att utfärda intyg, med undantag för dödsattester och vissa tjänsteuppdrag.

Enligt 22 § i hälsovårdslagen ska en kommun dock se till att en invånare i kommunen eller en patient på en hälsovårdscentral får ett intyg eller utlåtande om sitt hälsotillstånd när ett sådant behövs enligt lag eller när det är nödvändigt med tanke på invånarens eller patientens vård, försörjning eller studier eller av någon annan jämförbar orsak.

När en patient på grundval av behandlingsförhållandet begär ett intyg bör läkaren i regel utfärda det under förutsättning att intygets ämne faller inom läkarens yrkesområde (medicin eller hälsovård), att läkaren har den yrkeskompetens som intyget förutsätter och att läkaren kan grunda intyget på sina egna observationer och eventuella handlingar. Läkaren avgör intygets innehåll. Patienten har inte rätt att påverka läkarens konklusioner. Läkaren kan hävda att det begärda intyget är onödigt, att det inte är en tillräcklig grund för att patienten ska kunna ansöka om den önskade förmånen eller att det rentav är till nackdel för patienten. Om patienten även sedan läkaren förklarat saken anser sig behöva intyget bör läkaren i regel skriva även ett sådant onödigt intyg.

Läkaren är inte skyldig att utfärda ett intyg över sina vård- och behandlingsbeslut även om patienten förutsätter att ett sådant beslut antecknas i ett separat läkarintyg. Dessa beslut och de faktorer som ligger till grund för dem ska i stället framgå av patienthandlingarna.

Det är dock viktigt att minnas att läkaren, ifall patienten insisterar på att få ett intyg, även har rätt att såsom sin åsikt hävda att han på basis av sina observationer och de uppgifter han fått inte kan ta ställning i frågan. I en sådan situation kan läkaren också föreslå en annan vårdinrättning (t.ex. företagshälsovården), där de tilläggsuppgifter som behövs för utfärdandet av intyget eventuellt finns tillgängliga.